

**IRROTTAUTUA VAI KÄÄNTÄÄ TUULEN SUUNTA:
Ympäristökansalaisuuden affektiiviset diskurssit
kestävän kehityksen kirjoituksissa**

Elisa Karjalainen
Kandidaatintutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Elisa Karjalainen	
Työn nimi IRROTTAUTUA VAI KÄÄNTÄÄ TUULEN SUUNTA: Ympäristökansalaisuuden affektiiviset diskurssit kestävän kehityksen kirjoituksissa	
Oppiaine Sosiologia	Työn tyyppi Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2021	Sivumäärä 26
Ohjaaja Petri Ruuskanen	
Tiivistelmä <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiseksi suomalaiset ympäristökansalaiset rakentavat affektiivista toimijuuttaan. Tutkin myös, miten sukupuoli vaikuttaa näissä puheteoissa. Käytän teoriana ympäristökansalaisuuden käsitettä, mikä mahdollistaa kestävässä kehityksessä muuttuneen kansalaisuuden tutkimisen. Käytän tunteiden ymmärtämiseen Sara Ahmedin affektiteoriaa. Menetelmä on teoriaohjaava diskursianalyysi. Tuloksena ovat neljä diskurssia: ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys, sisäinen sovittelevuus epäonnistumisissa, ihanteet omaksunut neuvovuus sekä miehinen sosiaalidarwinismi. Nämä neljä diskurssia kuvaavat tavoillaan ympäristökansalaisille asetettua ihannetta, sen ratkaisemista siitä irrottautumalla, asettumalla sitä ylemmäs, jatkamalla itseneuvottelua ja oppimista, neuvomalla muita sekä pyrkimällä onnellisuuteen omien mieltymysten mukaan elämänmatkalla.</p>	
Asiasanat Kestävä kehitys, ympäristökansalaisuus, toimijuus, yritteliäs minä, affektiteoria, affektit	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1. Johdantoa kestäväen kehityksen affektiiviseen toimintaan	4
2. Ympäristökansalaisuuden affektiteoriat	6
2.1. Ympäristökansalaisuus käsitteellistämässä modernia kansalaista	6
2.2. Affektitutkimuksen historiaa ja taustoitusta	8
2.3. Positiivisten tunteiden affektit ympäristökansalaisen toiminnan taustalla	8
2.4. Negatiiviset tunteet ja ympäristökansalaisten affektiivinen asema	10
3. Aineisto, metodi ja analyysiprosessi	13
3.1. Aineisto	13
3.2. Teoriaohjaavuus ja diskurssianalyysi	14
3.3. Analyysiprosessi	15
4. Ympäristökansalaisuuden affektiiviset, suomalaiset diskurssit	16
4.1. Ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys	16
4.2. Sisäinen sovittelevuus epäonnistumisissa	19
4.3. Ihanteet omaksunut neuvovuus	21
4.4. Miehininen sosiaalidarvinismi	24
5. Loppupäätelmät ja pohdinta	27
 Lähdeluettelo	 30

1. Johdantoa kestävän kehityksen affektiiviseen toimintaan

Kestävä kehitys on tässä ajassa kriittisen tärkeä teema, sillä se liittyy kiinteästi kokonaisvaltaiseen yhteiskunnan ja ympäristön hyvinvointiin ilmastonmuutoksen kiihtyessä. Yhdistyneet kansakunnat määrittelevät kestävän kehityksen tavoitteet 17 kohdan kautta, joihin lukeutuvat muun muassa köyhyyden ja nälänhädän poistaminen, vastuullinen kulutus ja tuotanto, rauha, sosiaaliset oikeudet ja vahvat instituutiot (United Nations, 2020.) Laajojen kansallisten toimijoiden lisäksi kansalaisille on siirtynyt vastuuta toteuttaa kestävän kehityksen tavoitteita omassa arjessaan. Kansalaisuudesta on tullut ympäristökansalaisuutta – laajemmalle vastuulista ja tarkemmin valvottua kansalaisuutta.

Ympäristökansalaisien lisääntynyt vastuu kestävän kehityksen toimijoina vaikuttaa myös tunteisiin heidän omasta toimijuudestaan. Tunteiden affektit, eli tapa, jolla tunteet liikuttavat meitä, liittyvät myös toimijuuden tunteisiin (ks. Ahmed 2004/2018). Toisaalta ympäristökansallinen toimijuus voidaan nähdä positiivisesti aktiivisuuden harjoittamisena, merkityksellisenä toimintana hyvän asian puolesta. Toisaalta pienien arjentekojen merkitys suuryritysten ja järjestöjen toiminnan rinnalla voidaan nähdä merkityksettömänä. Ilmastonmuutoksen kiihtyminen ja yhteiskunnan asettamien odotusten lisääminen aiheuttaa ympäristökansalaisille oikeanlaisen toiminnan toteuttamisen paineita. Tässä paineistetussa tilassa ympäristökansalaiset kokevat uuden affektiivisuuden. Ilmastoahdistuksesta on tullut niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin tutkimuksissakin kiinnostava, ajankohtainen aihe.

Kansainvälisessä tutkimuksessa yleisimmin ilmaistuja tunteita ilmastonmuutoksesta johtuvaan ympäristön muutokseen ovat negatiiviset tunteet. Riippuen kuitenkin alueeseen kohdistuvasta muutoksesta sekä tunneilmaisuuksiin liittyvistä kulttuuriodotuksista ja sukupuolesta. (Ks. du Bray, Wutich, Larson, White & Brewis, 2019.) Vaikka negatiivisia tunteita ja ilmastoahdistusta koetaan myös Suomessa, Sitra ja Jaakko Hyry (2018) ovat todenneet kiinnostuksen olevan suomalaisten yleisin tunne ilmastonmuutokseen suhtautumisessa. Suomalaiset kokevat ilmastonmuutoksen herättäneen ylipäättään enemmän tunteita toisissa, kuin itsessä. (Emt., s. 7–21.) Tämä kertoo affektiivisesta asemasta, jota suomalaiset performat. Sitran tuloksista huolimatta nimenomaa ilmastoahdistuksen teemat ovat olleet kestävän kehityksen toimijuuden ja tunteiden yhdistävässä tutkimuksessa keskiössä (ks. Pihkala, 2020; Petersson McIntyre, 2019; Verlie, 2019). Affektien ja toiminnan yhdistävän tutkimuksen tarve on tunnistettu tutkimuksessa (Gabay & Ilcan, 2017, s. 482; McKenzie, 2017, s. 187; Perry, 2021, s. 307). Ympäristökansalaisen toiminnan affekteja käsittelevää tutkimusta Suomessa ei kuitenkaan

vielä olla tehty. Suomessa ei olla myöskään tutkittu kestävään kehitykseen liittyviä positiivisia tunteita. Tämä tutkielma vastaa tähän puutteeseen.

Tässä kandidaatintutkielmassa vastaan kysymyksiin: Millaiseksi suomalaiset rakentavat ympäristökansalaisuuden toimijuuttaan kirjoittaessaan kestäväen kehityksen valinnoistaan? Miten ne liittyvät ympäristökansalaisuuden affekteihin? Tarkastelen myös, miten sukupuoli voi vaikuttaa näihin puhetapoihin. Aineistonani tutkielmassa on Suomalaisen Kirjallisuuden seuran & Talonpoikaiskulttuurisäätiön kirjoituskilpailun Kirjoituksia kestävästä kehityksestä (2018) tekstit. Vastaan tutkimuskysymyksiin seuraavasti: ensin esittelen tutkielman teorian. Paloittelen kestäväen kehityksen toimijuuden sen osiin ympäristökansalaisuuden käsitteen kautta. Sitten esittelen affektiivisen tutkimuksen taustaa ja historiaa. Seuraavaksi käsittelen positiivisten tunteiden affekteja ympäristökansalaisten toiminnan taustalla, ja negatiivisten tunteiden yhteyttä ympäristökansalaisten affektiiviseen asemaan. Teorian jälkeen esittelen aineistoni, sekä diskurssianalyysin ja teoriaohjaavuuden metodit sekä analyysiprosessiani. Käsittelen sitten tulokseni: Miten affektit vaikuttavat suomalaiset ympäristökansalaisen perusteisiin siitä, millaisia diskursseja he performoivat kestäväen kehityksen toiminnastaan? Lopussa esitän pohdintaa.

2. Ympäristökansalaisuuden affektiteoriat

2.1. Ympäristökansalaisuus käsitteellistämässä modernia kansalaista

Uudessa kestävän kehityksen ajassa kasvaneen vastuun toimijaan voidaan viitata ympäristökansalaisuudella. Ympäristökansalaisuus-termiä on käytetty 1990-luvulta asti. Keskeisimmät teokset ympäristökansalaisuudesta ovat kirjoitettu 2000-luvun keskivaiheilla, ja termin käytön määrä lisääntynyt huomattavasti juuri tästä eteenpäin, eteenkin 2010-luvulla. (Huttunen, Aro, Salo & Turunen 2019, s. 2–4.) Ympäristökansalaisuus kuvaa nykyisen ihmisen toimijuutta ja mahdollistaa siihen liittyvien affektien tarkastelun. Se paloittelee kestävän kehityksen toimijuuden osiin.

Ympäristökansalaisuuteen liittyy Huttusen ym. mukaan neljä piirrettä, jotka laajentavat kansalaisuutta koskemaan ekologista sisältöä sekä huomioi yksilön toiminnan laajemman kontekstin – mitä yksilöllä todella on mahdollista tehdä kestävän kehityksen eteen? Ympäristökansalaisuuden neljä piirrettä ovat toimijan ominaisuudet, suhde luontoon, toiminnan tila sekä toiminnan piiri. Ympäristökansalaisuuteen liittyvät myös oikeudet ja velvollisuudet, joihin suhtaudutaan eri tavoin erilaisessa poliittisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Ympäristökansalaisten oikeudet ja velvollisuudet riippuvat siitä, mitä yhteiskunnassa odotetaan toimijoilta. Millaisin toimin ympäristökansalaisia ohjataan kohti ”oikeaa” toimintaa. (Emt., s. 5.)

Ympäristökansalaisuuden ensimmäisen piirre on toimijan ominaisuudet, joka syventää pohtimaan yksilön mahdollisuuksia tehdä ”oikein”. Toimijoiden ominaisuuksilla tarkoitetaan toimijoiden erilaisia omia arvoja, sekä millaisia ominaisuuksia yleensä pidetään hyvinä kansalaisen tunnusmerkkeinä. Ihanteelliset ominaisuudet eivät ole absoluuttisia. Ne riippuvat poliittisesta kontekstista, yhteiskunnan tilasta ja arvoista. Ominaisuuksien ulottuvuus syventää kysymään, onko yksilöllä mahdollisuuksia toteuttaa näitä ominaisuuksia muuttuvassa maailmassa ja erilaisista asemista. Ympäristökansalaisuuteen liittyy toisena ominaisuutena toimijan suhde luontoon. Ympäristökansalainen toteuttaa ja tuottaa kansalaisuuttaan luonnossa. (Emt., s. 7–8.) Suhde luontoon kertoo myös ympäristön kanssa yhdessä elämisestä, ”living with” (Verlie, 2019, s. 258, suom. EK). Kokemuksia ja identiteettejä ei ole ilman suhdetta ympäristöön ja sen muihin toimijoihin (emt., s. 258).

Kolmantena ympäristökansalaisuuden ominaisuutena on tämän toiminnan tila. Ympäristökansalaisuus nostaa esiin kansalaisuuteen liittyvän uutta (ekologista) sisältöä ja vastuuta,

jota ei klassisessa kansalaisuuden käsitteessä olla huomioitu. Kansalaisuus ei määriy moder-
nissa ajassa enää tarkasti valtion rajojen mukaan, vaan toiminta vaikuttaa laajempaan ympäris-
töön. Tällöin myös yksilön toiminta herättää kysymyksiä siitä, kenelle tai mille toimijat ovat
velvollisia. Ympäristökansalaisuuden toiminnan tilaan liittyy kiinteästi sen neljäs ominaisuus,
toiminnan piiri. Teot sekä julkisella että yksityisellä elämäkentällä vaikuttavat kasvavasti kes-
tävään kehitykseen, ja kansalaisuutta on alettu hallita myös yksityisellä kentällä. Hallinnan
kohdistuessa yksityiselle elämäkentälle kansalaiset ovat kritisoineet hallinnan laajentuneen
liian lähelle heitä samalla piilottaen julkisten toimijoiden vastuun. (Huttunen, ym., 2019, s. 6–
7.)

Esimerkiksi Peter Miller ja Nikolas Rose (ks. Miller & Rose, 1990/2008; Rose, 1990)
ja Ulrich Bröcling (2011) ovat esitelleet teoriaa uudenlaisesta hallinnasta modernissa neolibe-
raalissa yhteiskunnassa. Pohdinta perustuu Michel Foucault'n hallinnan ja toimijan teorioihin,
joissa korostuvat yksilön autonominen toiminta ja aktiivisuus sekä yksilön oma halu maksii-
moida elämänsä tuotot. Yksilöllinen, autonominen toiminta on noussut kansalaisuuden ihan-
nearvoksi, mutta se ei merkitse yksilön vapautumista. Hallinta on ankkuroinut aktiivisen yksi-
lön tavoitteet osaksi poliittisia, yhteiskunnallisia päämääriä, joka säätelee, millaisia näiden tu-
lisi olla. Teorian mukaan tätä yrittelijästä minää ohjataan näin mikrotason asiantuntijoiden ja
instituutioiden avulla etähallinnan teknologioilla. Hallinta on mobilisoitunut suvereenilta hal-
litsijalta alemmas: sosiaaliset, uskonnolliset, taloudelliset, poliittiset asiantuntijat ja auktoriteet-
tit säätelevät ja määräävät, mikä on oikea tapa elää. Halliten kaikkia elämän kenttiä työnteosta
sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Neoliberaalissa yhteiskunnassa yksilön koko elämää halli-
taan näiden huomaamattomien asiantuntijoiden, arvioinnin ja standardoinnin kautta. Uusi hal-
linta ohjaa yksilöt toimimaan siis tietyn normin mukaan neoliberaalissa yhteiskunnassa. Ennen
kaikkea tuotteliaisuus, aktiivisuus, koko elämän aikainen oppiminen sekä teot elämän tyylin
parantamiseksi ovat näitä arvoja.

Muuttuvassa maailmassa kestävän kehityksen eteen odotetaan kansalaisilta siis moni-
puolisemmin “oikeaa” toimintaa, heitä hallitaan tiukemmin, samalla kun teoista aiheutuvien
seurauksien kantajia on yhä vaikeampi osoittaa. Kansalaisuuden muuttuessa affektiiviset tavat
reagoida uusiin odotuksiin, toiminnan vaikutuksiin ja hallintaan ovat uusi kiinnostava tutki-
muskohde. Millaiseksi ympäristökansalaisuuden toimijuuden ihanne on muotoutunut? Miltä
uusi kansalaisuus tuntuu?

2.2. Affektitutkimuksen historiaa ja taustoitusta

Tunteita on perinteisesti psykologiassa tutkittu yksilön tasolla korostaen perustunteita toiminnan selittävinä tekijöinä. Affektit ovat jäsenetty Margareth Wetherellin mukaan psykologiassa “yksilön ruumiillisina reaktioina, tunnistettavina häiriöinä, joita ilmenee kehossa ja mielessä” (2012, s. 13, suom. EK). Psykologinen käsitys korostaa sekä yksilön tunteellista subjektiivista kokemusta että ruumiillista reaktiota tilanteissa. Tunteet ovat psykologiassa yksityisiä, ja toimintaa selitetään näiden yksityisten tunteiden kautta. Filosofissa affekteissa on korostettu niiden vaikuttavuutta. Englannin kielellä ”affect” onkin myös mahdollista käsittää vaikuttamisena, ”to affect”. Affekteihin liittyy näiden vaikutusten huomioiminen. Tunteet tapahtuvat reaktiona muihin. Psykobiologia on laajentanut tunteet koskemaan isompaa yhteisöä ja kuvannut tunteiden vaikutuksia osana yhteisöä. Psykobiologiassa affektiivisuus on kuitenkin rajoittunut edelleen affektien behavioristiseen näkökulmaan ja affektien ennalta määräytymiseen, mikä ei ole huomioinut syvemmin sosiaalista kontekstia. (Wetherell, 2012, s. 2–3, 13.)

Sosiaalitieteellinen tapa tutkia affekteja laajentaa näitä käsityksiä koskemaan yhteisiä tunteita sosiaalisessa kontekstissa. 1980–1990-luvuilla sosiaalitieteissä ja biologiassa huomattiin tieteenalojen puuttuva yhteistyö affektiivisten tunteiden kuvaamisessa. Sosiaalitieteissä antropologit ja sosiaalipsykologit sekä sosiaalisen konstruktionismin edustajat löysivät monia, toistuvia tapoja, miten ihmiset kuvasivat tunteitaan. Tuntemukset eivät voida olla siis ainoastaan yksityisiä tai pienellä joukolla koettuja. Tähän aikaan tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita erilaisista tunnesäännöistä ja diskursseista. He hyödynsivät biologiaa kuvastamaan affektien ruumiillisuutta, mutta biologista tutkimusta oli vähän. (Emt., s. 13.)

Affektioteoriaa hyödynnän tässä kandidaatintutkielmassa Sara Ahmedin teosten *Tunteiden kulttuuripolitiikka* (2004/2018) ja *The Promise of Happiness* (2010) kautta. Tunteiden kulttuuripolitiikan (2004/2018) kautta käsittelen negatiivisia tunteita (ahdistusta, syyllisyyttä, kiipua) sekä ylpeyttä ja toivoa. *The Promise of Happinessin* (2010) kautta onnellisuutta. Hyödynnän tutkielmassa myös Blanche Verlien (2019) teoriaa ilmastoahdistuksesta, turhautumisesta ja riittämättömyydestä, joka on harvoja affekteja ja kestävän kehityksen teemoja yhdistävä artikkeli.

2.3. Positiivisten tunteiden affektit ympäristökansalaisen toiminnan taustalla

Sara Ahmed kuvaa teoksessaan *The Promise of Happiness* (2010) onnellisuuden affektia. Onnellisuudesta on tullut yhteiskunnan ja elämän onnistumisen mittari. Ahmed kirjoittaa onnellisuuteen pyrkimisen olevan kuitenkin performanssi, normien mukaan ohjautuvaa toimintaa.

Onnellisuuden performatiivisuus liittyy siihen, että onnellisuus merkitsee affektiivisuudellaan objektit ”onnellisiksi” ja lopulta ”hyviksi”, joihin tulee pyrkiä. Onnellisuutta ei voi ”löytää” mistä vain. (Emt., s. 1–6.) Ympäristökansalaiset tunnistavat tämän affektiivisen onnellisuuden. Onnellisuuteen pyrkiminen on yksi ympäristökansalaisiin kohdistettu odotus. Kestävän kehityksen onnellinen onnistuminen tapahtuu, kun ympäristökansalaiset toimivat sen edistämiseksi.

Ahmedin mukaan subjekti tuntee itse keksineensä onnen odotukset ja jatkaa niihin pyrkimistä. Onnelliset objektit voivat olla sekä fyysisiä että kuviteltuja, esimerkiksi arvoja, elämäntapoja tai pyrkimyksiä. Onnellisuuteen liittyy lupaus oikeanlaisen elämän tuottavan onnellisuutta. Se tekee itse tulevaisuudesta objektin. ”Onnellisuuden lupaus” ei kuitenkaan koskaan voi toteutua, sillä silloin tulevaisuudessa ei olisi mitään odotettavaa. Onnellisuuteen ohjaaminen on normien uusintamisen teknologia (Emt., s. 11, 29–30, 32). Onnellisuuden lupaus rakentaa myös diskursseja ympäristökansalaisuudesta.

Blanche Verlie (2019) on tutkinut ja todennut affektien ohjaavan kestävän kehityksen toimintaa. Verlien mukaan nykyihmiset elävät affektiivisesti ilmastonmuutoksen kanssa. Ilmastonmuutos aiheuttaa affektiivisiä reaktioita sekä yhdistää toimijan suhteeseen hänen ympäristönsä kanssa. Ihmiset tuntevat ympäristön vastuun ja toimivat sen osana, jotta tulevaisuus olisi kestävä. (Emt., s. 759.) Sitran ja Jaakko Hyryn (2020) mukaan kiinnostus on yleisin ja toivo neljänneksi yleisin tunne, jota suomalaiset tuntevat itsessään ilmastonmuutosta kohtaan. Kiinnostusta on raportoinut kokevansa 58 % ja toivoa 36 % vastaajista. (Emt., s. 13.) Tätä selittää mahdollisesti Suomen sijainti – ilmastonmuutos ei vaikuta täällä ihmisiin niin voimakkaan negatiivisesti kuin monessa muussa maassa (Ilmasto-opas, 2017; Ryytänen, 2018). Du Brayn ym. (2019) mukaan aluekohtainen herkkyys ilmastonmuutoksen aiheuttamille seurauksille on yhteyksissä tapaan, jolla tunteita ilmaistaan muuttuvaa ympäristöä kohtaan. Kiinnostuksen ja toivon tunteet ovat mahdollisesti siksi suomalaisille yleisiä tunteita tässä uhkaavassa maailmantilassa.

Affektiivisesti tunteet eivät kuitenkaan selity ainoastaan fyysisten seikkojen kautta. Affektiiviset käytännöt avautuvat ensin yksilölle, niitä harjoitetaan kahden tai kolmen yksilön välillä, ne vakiintuvat perheissä ja pienissä ryhmissä. Ne myös liikkuvat jopa miljoonien ihmisten välillä, kansallisessa retoriikassa ja viestinnässä. (Wetherell, 2012, s. 5–12.) Affektit tuotetaan tässä ”affektiivisessä taloudessa” (ks. Ahmed, 2010; Ahmed, 2004/2018). Objektien ja subjektien affektiiviset ominaisuudet eivät kerro niiden absoluuttisista ominaisuuksista, vaan affekteissa on kiinteästi kyse niiden sosiaalisista ja yhteiskunnallisista käytännöistä. Kulttuuri-

perinnöstä, joka kertoo miten ”kuuluu” tuntee toimijuudesta, toiminnasta ja objekteista. (Ahmed, 2004/2018, s. 11–26.) Ympäristökansalaisille asetetaan vastuuta pyrkiä kestäväan onnellisuuteen, kokea toivoa ja kiinnostusta, samalla kun he tuntevat ristiriitaa laajempien toimijoiden vastuusta suhteessa omaan toimintaan.

Toivo on Sarah Ahmedin (2010) mukaan tunne, joka tekee poliittiseen toimintaan osallistumisesta nautinnollista. Se saa ruumiit värähtelemään ”kokoonnuttaessa yhteen” hyvän tulevaisuuden odotuksesta ja investoimaan siihen. Ilman toivoa suuttumus nykyhetkestä ja tulevaisuuden negatiivisesta kuvasta johtaisi lamaantumiseen. Toivoon liittyy kuitenkin riski. Se saattaa johtaa loputtomaan tulevaisuuteen investointiin ilman, että ”takaisinmaksua” koskaan tapahtuu. Muutosta ei tapahdu ja vääryyksistä vastuulliset eivät paljastu tai korjaa tilannetta. (Emt., s. 241–243.) Suomalaisille ympäristökansalaisille toivo näyttää olevan sisäisen ristiriidan korjaava tunne. Toivossa maailman vaikea tilanne ja omaan toimintaan suhtautuminen on affektiivisesti helpompaa, kuin epätoivossa. Onnellisuus voidaan tulevaisuudessa saavuttaa ja onnellisuuden lupaus voidaan pitää.

Tunteiden ja kestäväan kehityksen teemat ovat tutkimuksessa keskittyneet etenkin ilmastoahdistuksen tutkimiseen (ks. Pihkala, 2020; Jensen, 2019.) Blanche Verlien (2019) mukaan ilmastoahdistus on tulevaisuuteen suuntautuvaa ahdistusta. Tulevaisuus näyttäytyy epävarmana tai huonona. Varmuus tulevaisuuden turvallisuudesta horjuu ilmastoahdistuksessa. (Emt., s. 753–754.) Affektiivisesti kestäväan kehityksen toimintaan koettu ahdistus liittyy siis onnellisuuden lupauksen vaarantumiseen. Ahdistus selittyy onnellisuuden lupauksen esteenä, josta tulisi päästä eroon: joko affektiivisesti irtautua tai rationalisoida tunteet kovuudeksi. Onnellisuuden affektia ympäristökansalaisten toiminnan taustalla ei olla aikaisemmin Suomessa huomioitu tutkimuksessa.

2.4. Negatiiviset tunteet ja ympäristökansalaisten affektiivinen asema

Negatiivisten affektien ilmaisu Suomessa ei puutu kokonaan. Sitran (2020) tutkimuksessa toiseksi yleisimmät itsessä koetut tunteet ovat turhautuminen ja riittämättömyyden tunteet, joita molempia on raportoitu tuntevan 44 % vastaajista (emt., s. 13). Ilmastoahdistusta kokee 25 % vastaajista. On kuitenkin huomioitava, että tunteiden affektit kertovat tuntevien subjektien asemasta suhteessa ympäristöön sekä muihin kulttuureihin ja yksilöihin. Sitran tutkimuksen tuloksissa myös selviää, että suomalaiset kokevat ilmastonmuutoksen herättäneen muissa itseä useammin tunteita. Tämä suhtautuminen muihin on affektiivisesta asemasta kertovaa.

Turhautuminen, suomalaisten toisiksi eniten itsessä koettu tunne ilmastonmuutosta kohtaan, on Blanche Verlien (2019) mukaan yhteydessä toimijan aktiviteettiin. Se kertoo menetetystä toiminnasta. Toimintaa estää jokin tai joku, mikä aiheuttaa turhautumisen tunteen. Kyse on siis menetetystä oikeudesta toimia. Turhautuminen kuvastaa menetettyä, etujen alkua-asemaa, jossa on ennen ollut kyky tehdä mielensä mukaan. Nyt jokin tai joku estää toiminnan. Itsessä yhtä paljon turhautumista koettu tunne, riittämättömyys, kuvastaa myös aktiivisuuden ja sen vaikutusten affektiivista suhdetta. Toiminta, jota kyetään harjoittamaan, tuntuu mitättömältä. (Emt., s. 754.)

Affektien olennainen ominaisuus on, että ne liikuttavat meitä. Sana affekti onkin myös englannin kielessä ”to affect”, eli ”vaikuttaa”, affektisubstantiivin lisäksi. Ahmedin mukaan affekteissa oleellisinta onkin juuri se, mitä ne tekevät. Miten ne liikkuvat ruumiiden välillä, liimaantuvat, irtaantuvat, ja joko estävät tai mahdollistavat liikkeen. (ks. Ahmed, 2010; Ahmed, 2004/2018.) Suomalaisten ympäristökansalaisten negatiiviset affektit selittyvät liikkumisen estoon liittyviin tunteisiin. Määräykset toimia tietyllä tapaa kohti onnellisuuden lupausta tuntuvat rajoittavilta. Tässä tutkielmassa voin tarkastella, miten negatiiviset tunteet asemoituvat affektiivisesti. Keneen ne liittyvät?

Tunteellisuus on Ahmedin mukaan nähty feminiinisenä heikkoutena, ja yhteiskunnallisessa retoriikassa on korostettu tunteiden rationalisointia. Tunteiden feminiinisyys perustuu jo ”passio” sanan latinankieliseen merkitykseen. Passio tarkoittaa latinaksi kärsimystä. Passiivisuus yhdistyy kärsimykseen, vaikutetuksi tulemiseen, joka on heikkoutta. Tunteellinen passiivisuus sijaitsee yhteiskunnallisen retoriikan arvoissa rationaalista itsenäisyyttä alempana. (Ahmed, 2004/2018, s. 10–11.) Tunteettomuuden makrotason retoriikassa paradoksaalisesti unohtuu, että kovuus ei ole tunteiden poissaolon merkkejä, vaan toisenlaista tunteellista suhtautumista toisiin (emt., s. 13). Itseään kohtaan rationalisoidut tunteet, älykkyydellä perustellut tunteet ja säädellyt tunteet ovat yhtä lailla tunteita. Riippuen niiden tavasta olla, voimakkaan rationaalinen tunneperformanssi voi jopa näyttäytyä tunteellisempänä, kuin ”normaali” tunneilmaisu.

Sitran (2020) tulosten perustella suomalaiset näyttävät alkaneen rationalisoida ja performoida omia tunteitaan kovina. Heidän tutkimuksensa tuloksissa selviää, että suomalaiset kokevat muiden tuntevan itseä useammin tunteita ilmastonmuutosta kohtaan. Suomalaiset näyttävät kokevan tunteet ”toisille” itseään ominaisempina. Toisissa heränneistä tunteista yleisimpiä ovat koettu olevan: kiinnostus (65 %), skeptisyys/epäily (60 %), turhautuminen (55 %), pelko (53 %), torjuminen/kieltäminen (50 %), riittämättömyyden tunne (50 %) ja voimatto-

muus (50 %) (Emt., s. 13). Ahmed (2004/2018) kirjoittaa modernin retoriikan siirtäneen tunteellisuuden tiettyjen toisten ruumiiden piirteiksi. Tunteiden siirtäminen, merkkien liimaaminen ja tahmaisuus kertoo hänen mukaansa hierarkiasta, jossa on tehty mahdolliseksi tietyt yksilöt ja yhteisöt kuvattavan objekteiksi. (Emt., s. 13.)

Sara Ahmedin (2004/2018) mukaan affektit ovat loppujen lopuksi ”-tunteita, jotka muokkaavat yksilöiden ja kollektiivisten ruumiiden ’pintoja’.” Ahmed korostaa ruumiillisuutta affekteista kirjoittaessaan ja toteaaakin, että: ”[r]uumiin muoto syntyy kosketuksesta objekteihin ja toisiin ihmisiin.” (Emt., s. 9.) Ympäristökansalaiset muodostavat itsestään ja toimijuudestaan kuvaa affektiivisesti tarkkaillen. Ruumiillisuus tarkoittaa tunteiden fyysisiä tapoja tuntua ja esiintyä. Esimerkiksi kivun affektiivisuus liittyy tapaan, jolla se tuntuu ja jolla se performoidaan. Kuvaamme usein kivun tuntuvan kuin kehomme ulkoinen objekti olisi kehossamme. Esimerkiksi: ”kuin veitsi kääntyisi kehossani”. Samaan aikaan on tapana ilmaista toisen tuntiessa kipua tämän olevan hänen kehonsa ominaisuus, joka voidaan irrottaa toteamalla, että ”tahtoisimme ottaa kivun sinulta pois”. Kipu on kuitenkin mahdotonta poistaa tai todentaa edes tuntuvan kehoissa samalla tapaa. Näin kipu on yksinäinen tunne. Se ei kuitenkaan ole yksityinen tunne. Toisen tuntiessa kipua, todistamme tunteen ja se vaikuttaa meihin. (Emt., s. 40, 42–45.)

Kipua tunnetaan myös kollektiivin tasolla. Esimerkiksi kolonisaation kokeneet rodullistetut ruumiit voidaan todeta olevan osa historiaa, joista myös syntyy fetisoiva todistajakulttuuri. Tämä on myötä kivun tuntemisen vaara. Kivun aiheuttajat, valkoiset länsimaalaiset väittävät ”tietävänsä jo” toisen kivun, ja ”omivan” tämän itselleen. Myötäkivun tunteminen saattaa näin johtaa korvien ja silmien sulkemiseen historialliselta kivulta. Syyllisten piiloutumiseen ja sortavan teknologian uusiintumiseen. (Emt., s. 47.) Pahimmillaan suomalaiset ympäristökansalaiset voivat rationalisoimalla irrottautua syyllisyyden tunteista ja vaikean maailmantilan aiheuttamasta kivusta, jota se tuottaa ja tulee tuottamaan muille.

Ruumiin muodon tuottaminen luo näin affektiiviset rajat ”meidän” ja ”toisten” välille (emt., s. 9). Ahmedin tapa tarkkailla affekteja laajentaa tunteiden käsitettä koskemaan joukkojen tunteita sekä kohtaamisia. Se kuvaa, kuinka keholliset reaktiot, kohtaamiset ja puheteot luovat todellisuutta sekä käsityksemme itsestämme. Suomalaisten tapa kokea muut itseään tunteellisempina, saattaa olla kytköksissä tapaan, jolla he kokevat oman toimintansa. Onnellisuus on kaiken toiminnan taustalla ohjaavana päämääränä. Samalla ahdistavimmat tunteet koetaan suhteessa oman toiminnan rajoittamiseen. Negatiivisetkin tunteet näyttävät liittyvän muihin ihmisiin, eikä tunteellisuuteen kannusteta. Suomalaisten ruumiiden affektiivinen toimijuus saattaa olla itsensä muita ylemmäs asemoitua.

3. Aineisto, metodi ja analyysiprosessi

3.1. Aineisto

Tässä kandidaatintutkielmassa vastaan kysymyksiin, millaisia kestävän kehityksen toimijuiden diskursseja suomalaiset ympäristökansalaiset muodostavat sekä, miten ne liittyvät ympäristökansalaisuuden toimijuuden affekteihin. Huomioin myös sukupuolen vaikutuksen näihin diskursseihin. Aineistonani on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran & Talonpoikaiskulttuurisäätiön kirjoituskilpailun Kirjoituksia kestävstä kehityksestä (2018) 73 tekstiä, joissa vastaajia on pyydetty kuvaamaan omia arjen valintojaan ja perustelemaan näitä monipuolisoin taustoin. Kirjoittajille avataan kestävän kehityksen määritelmä hyvään tulevaisuuteen tähtäävinä valintoina. Kestävän kehityksen kerrotaan olevan jokaisella elämän osa-alueella ja kaikkia koskettavaa. Kirjoituskilpailun tehtävänannossa kirjoittajia kehoitetaan kertomaan ”-millaisia ajatuksia kestävä kehitys sinussa herättää. Miten kestävä kehitys näkyy sinun ja lähipiirisi elämässä? Kirjoituksessa voit kuvata omia valintoja ja syitä, miksi olet niihin päätenyt. Ehkä haluat pohtia myös valintoihin mahdollisesti liittyviä vaikeuksia. Millaisia muutoksia sinä olisit valmis tekemään kestävän kehityksen edistämiseksi? Mikä taas tuntuisi mahdottomalta?” Kirjoitusten avuksi on myös esitetty apusanoja, kuten maaseutu ja/tai kaupunki, vapaa-ajanvietto ja ravinto. Kilpailun nimi ”Pieniä ponnistuksia, suuria saavutuksia” ohjaa kirjoitusten sisältöä mielikuvallaan pienten uhrausten suuresta vaikutuksesta. Kirjoituskilpailun tehtävänannossa on lisäksi kuva kolmesta lapsesta syömässä talon ulkoportaikossa vihanneksia, mikä saattaa ohjata mielikuvallaan kirjoituksia.

Kirjoituskilpailun tekstit ovat vapaasti kirjoitettuja. Teksteissä on runoja, murteella kirjoitettuja kertomuksia, tarinoita sekä esseemäisiä kirjoituksia. Kirjoituskilpailuun vastanneita on yhteensä 91, mutta vain 73 tekstiin on annettu arkistointilupa, mitä voin itse tässä tutkielmassa hyödyntää. Kirjoittajista tiedetään heidän syntymävuotensa, postipaikkakuntansa, ammattinsa sekä sukupuolensa. 15 kirjoittajaa on täysin anonyymiä, eikä heistä ole mitään taustatietoja. Lopuilla 58 kirjoittajalla on jokin tunniste tiedossa. Merkitsen aineistolainauksissa tiedossa olevat tunnisteet ja vähintään aineistoesimerkin numeron (KNumero) tai nimi-merkin. Kirjoittajista nuorin on syntynyt vuonna 2007 ja vanhin 1945. Miehiä on tiedossa 15, naisia 40 sekä yhden kirjoittajan sukupuoli on muu. Aineisto mahdollistaa laajan tarkastelun sen koon ja monipuolisuuden vuoksi, vaikka tarkoitus ei tällä tutkielmalla ole tutkia kaikkia mahdollisia diskursseja suomalaiseen ympäristökansalaisuuteen liittyen. Jo tässäkin koossa neljä diskurssia toistuu kirjoittajien kirjoitustyylistä ja taustatiedoista riippumatta.

3.2. Teoriaohjaavuus ja diskurssianalyysi

Tutkielmani etenee diskurssianalyysin keinoin, teoriaohjaavasti. Teoriaohjaavuus mahdollistaa löyhästi affektiteorian kautta aineiston tarkastelun. Teoriaohjaavuus on adaptiivinen tutkimusstrategia. Se tarkoittaa teorian ja aineiston olevan vuoropuhelussa. Teoria on ohjannut aineiston valintaa, mutta aineiston valittua teoria on voitu jättää taka-alalle ja aineiston annettu ohjata tutkimusta. Teoria ohjaa sitä, mitä analyysiyksiköjä pidän tarpeellisina tätä tutkimusta varten. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109.) Aineistossa on esittelemieni diskurssien lisäksi muita diskursseja, joita tässä tutkimuksessa ei tarkastella teoriakehykseni vuoksi. Kaikkia aineistossa olevia diskursseja ei tässä tutkielmassa käsitellä myös, koska diskurssit ovat subjektiivisuuden kautta tarkasteltavia, eikä diskurssille ole yhtä tarkkaa määritelmää (Pietikäinen & Mäntynen, 2009). Olen tutkielman kehityksessä valinnut tietyn tavan lähestyä diskursseja. En tutkielman pituuden rajallisuuden vuoksi voi myöskään analysoida kaikkea, mitä aineistossa esiintyy. Olen analysoinut tässä tutkielmassa neljä yleisintä diskurssia valitussa teoriakehyksessä.

Diskurssin määritelmän voi käsitteellistää monella tapaa. Sana tulee ranskankielisestä sanasta ”discours”, joka voidaan kääntää tarkoittavan esimerkiksi puhetta, esitelmää tai juttelua. Diskurssiin liittyy tämän kontekstisuus, ja se havainnollistaa puhetekojen tekevien ymmärrystä todellisuudesta. Päällekkäiset diskurssit ovat merkityssuhteiden järjestelmä, joiden taustalla ovat normit ja sosiaaliset prosessit. Diskursseja tutkimalla voidaan kuvata ”jäykempiä” normeja, mutta ne myös ovat kontekstin mukaan muuttuvia ja dynaamisia. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009.) Lausumakategoriat muodostavat nämä diskurssit. Diskurssianalyysi on tässä tutkielmassa analyysin toinen ”väljä teoreettinen viitekehys”, jonka avulla kollektiivisiä tunteita ja toistuvia tapoja kuvata toimintaa voidaan tutkia. Diskurssianalyysi on “kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimus, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.” (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016.)

Diskurssianalyysi ymmärtää sosiaalisessa maailmassa olevan yhtäaikaista, päällekkäisiä tapoja puhua todellisuudesta. Niihin liittyy valtaa sekä sisäisesti että toistensa välillä. Nämä diskursiiviset tavat käsitteellistää todellisuutta rakentavat samalla tätä todellisuutta. (Jokinen ym., 2016.) Diskurssit ymmärrän tässä tutkielmassa affektiivisiksi. Ne liittyvät objekteihin, ja teoreettisesti käsitteellistän diskurssien affektiivisesti liimautuvan näihin objekteihin. Subjektit käyttävät diskursseja valta-asemissa, sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa. Subjektit ovat kiinni merkityssysteemeissä. (Jokinen ym., 2016.) Diskurssit ovat yhtäaikaista ja päällekkäisiä. Tässäkin tutkielmassa aineiston esimerkeissä on yhtä aikaa usein useampaa

diskurssia, tai lausumakategorioita. Diskurssianalyysi on tämän tutkielman tutkimuskysymysten vastaamiseen diskurssien kollektiivisuuden vuoksi sopiva.

Diskurssianalyysi sopii tutkimuskysymyksien vastaamiseen myös sen vallan tarkastelevan tutkimustavan vuoksi. Puhetekoja tehdään tiettyjen diskurssien mukaan, jotka ovat päällekkäisiä ja yhtäaikaisia – diskurssit mahdollistavat ja rajaavat ne tavat, joilla asioista voidaan puhua. (Hall, 1992, s. 201.) Affektiiviset diskurssit ympäristökansalaisuudesta kertovat, millä tapaa heidän toimijuudestaan voidaan puhua. Diskurssianalyysi huomioi lisäksi tutkijan position. Tutkija ei ole objektiivinen ”katosta tarkkaileva” neutraali, vaan elää osana diskurkseista muodostavassa todellisuudessa kulttuurillisena toimijana. Jokinen ym. (2016) kirjoittavat tutkijan positioituvan keskustellen suhteessa aineistoonsa, muihin tutkijoihin sekä yleisöön, jolle tekstiään kirjoittaa. Myös tässä tutkielmassa huomioin positioni rajallisin resurssein tulkita diskursseja.

3.3. Analyysiprosessi

Tässä kandidaatintutkielmassa analyysi on edennyt aineiston ja teorian välillä keinuen. Olen ensin perehtynyt aineistoon ja tarkastellut tapoja, joilla kestävän kehityksen toimijuudesta teksteissä kirjoitetaan. Tavat kirjoittaa toimijuudesta pyrkimyksenä onnellisuuteen ja toisaalta toiminnan epäonnistuksessa tunteiden rationalisoiminen, johti Sara Ahmedin affektiteoriaan (ks. Ahmed, 2004/2018; Ahmed, 2010) perehtymiseen. Ahmedin teoria antaa analyysille teoreettisen viitekehyksen, jossa tarkastella aineistossa olevia tunnesanoja sekä asemia. Analyysi eteni teoriaan perehdyttyäni aineiston koodaamiseen, joista muodostuivat ensin vapaammin viisitoista erilaista lausumakategoriaa. Viisitoista lausumakategoriaa toistui noin neljänkymmenen aineistokappaleen jälkeen. Laadullisen saturaation mukaan loput kolmekymmentä tekstiä eivät tuoneet analyysiin enää mitään uutta, mutta olen käynyt nämä läpi laajemman aineiston vahvistavan ominaisuuden vuoksi. Vaikka aineistonani on vain 73 tekstiä, niiden diskursiiviset samanlaisuudet todistavat ympäristökansalaisen toimijuudesta olevan vain rajallisia tapoja puhua affektiivisesti. Jaoin tässä tutkielmassa viisitoista lausumakategoriaa Ahmedin teorian pohjalta neljään diskurssiin; ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyyteen, sisäiseen sovittelevuuteen epäonnistumisissa, ihanteet omaksuneeseen neuvovuuteen sekä miehiseen sosiaalidarvinismiin. Affektiteoria ja diskursiivinen metodi mahdollistivat lausumien tunteiden ja valta-asemoinnin tutkimisen.

4.0. Ympäristökansalaisuuden affektiiviset diskurssit

Analyysini mukaan ympäristökansalaisuuden affektiivisesta toimijuudesta on neljä erilaista diskurssia: ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys (YTV), sisäinen sovittelevuus epäonnistumisissa (SSE), ihanteet omaksunut neuvovuus (ION) sekä miehinen sosiaalidarvinismi (MSD). Ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys kuvaa diskurssia ympäristökansalaiselle asetetusta ihanteesta ja siihen liittyviä affektiivisiä tapoja ratkaista paineistettu tilanne syyttämällä yhteiskuntaa sekä muiden toimintaa. Itse tässä diskurssissa ei voisi tehdä paremmin. Sisäinen sovittelevuus epäonnistumisissa-diskurssi rakentaa toimijuutta suhteessa omiin tunteisiin, omasta toimijuudesta ja vertaa tätä alempiin muihin. Tähän diskurssiin liittyy tunteiden rationalisointi, resurssisuus sekä omat mieltymykset lähtökohtana. Ihanteet omaksunut neuvovuus rakentaa ympäristökansalaisuuden toimijuutta jo onnistuneena asemana, jossa tärkeitä on jatkaa elinikäistä oppimista. Miehinen sosiaalidarvinismi taas rakentaa toimijuuden tunteiden piilottavaksi ääriratkaisuiksi.

4.1. Ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys

Ympäristökansalaisen toimijuutta rakennetaan suhteessa yhteiskunnalliseen ristiriitaiseen ideaaliin, odotettuihin toimijan ominaisuuksiin. Tämän ensimmäinen affektiivisen diskurssin nimetään ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyydeksi (YTV). Diskurssissa toimijuus rakentuu onnellisuuteen pyrkimiseen, mutta samalla diskurssissa tunnetaan ideaaliin ”länsimaalaiseen” toimintaan pyrkimisen kestäättömyys. Asema, jossa toiminnan tila on laajentunut ja vastuuta on siirretty kansalaisille, tuntuu affektiivisesti diskurssissa ”vähän ahdistavalta”. Ahdistus saadaan diskurssissa pysymään vähäisenä, sillä oman toimijuuden mahdollisuudet vaikuttaa maailmantilaan rakennetaan tässä diskurssissa pieninä. Suurinta ahdistusta aiheuttaa kansainvälisten ja muiden toimijoiden valinnat, eivät omat arjen teot. Analyysini mukaan, Suomessa ilmastoahdistus näyttää rakentuvan suhteessa muihin toimijoihin, länsimaalaisesta asemasta. Se johtuu onnellisuuden vaarantumisesta.

YTV diskurssissa juuri suomalaisuus ja ”länsimaalaisuus” näkyy tunteellisessa suhtautumisessa toimijuuteen. Suomea rakennetaan puheteoissa puhtaana, oikein tekevänä maapallon mahdollisena pelastajana. Pelastava Suomi ja suomalaisuus affektiivisesti mahdollistavat diskurssissa affektiivisen ruumiin liikkeen. Onnellisuuden lupaus länsimaalaisesta asemasta mahdollistaa aktiivisen toiminnan kestäväksi kehityksen eteen, omista mieltymyksistä käsin:

Jätteen määrä ei vielä haittaa niin paljon, jos sitä osataan tai voidaan kierrättää. Todelliseksi ongelmaksi jäte muodostuu vasta silloin, kun sitä käsitellään osamattomasti tai välinpitämättömästi. Kaikkialla ei ole niin toimivaa jätehuoltoa kuin meillä Suomessa. Olisi tärkeää viedä osaamistamme kaikkialle, missä osaminen on keinoa tai sitä ei ole lankaan. (1962, nainen)

Aineiston esimerkeissä voidaan analysoida toimijuuden koettavan mahdolliseksi, kannustettavaksi, suhteessa muihin kansoihin. Diskurssissa toimijuus kuvataan me-sanoin, Suomesta käsin. Toimijuutta rakennetaan siis suomalaisille erityisenä, oikeanlaisena avuliaisuutena. Se liittyy Ahmedin sanoin näiden toimijoiden ruumiit yhteiseksi ruumiiksi, ja avaa sen maailmalle aktivoituakseen, ”pelastaakseen muut”. Tekstit kuvaavat toimijuuden taustalla olevia positiivisia tunteita, kuten toivoa, ylpeyttä ja onnellisuuden lupautta. Suomalaisessa affektiivisissä positiivisissa tunteissa rakennetaan ympäristökansalaisen toimijuutta investoimalla ”yhteiseen” vastuuseen ja rakennetaan samalla affektiivisesti ”meidät” suhteessa ”muihin”. (Ahmed, 2004/2018, s. 241.) Ylpeys kuvaa Ahmedin mukaan, sitä että yksilö tai kollektiivi saavuttaa ihanteen, joka on jo ennestään vastannut heitä. Ylpeyttä voidaan kuvata ihanteen ylläpidon performanssina, joka antaa arvon tai ominaisuuden subjektille tai ryhmälle. (Emt., s. 144.) Teksteissä ylpeys rakentaa ihanteellista ympäristökansalaisen toimintaa ja taustaa. Ihanteellisiin ympäristökansalaisen ominaisuuksiin liitetään suomalaisuus.

”Länsimaalaiset mukavuudet” nähdään YTV diskurssissa samaan aikaan myös negatiivisesti kestävä kehityksen esteenä. Nämä ”länsimaalaiset mukavuudet” rakentuvat kilvoittelua aiheuttaviksi toimiksi. Asioiksi, joita tahdotaan tehdä, mutta jotka tunnetaan tuottavan negatiivisia tunteita niiden kestävämmyyden vuoksi. Koska mukavuudet ovat yhteiskunnan tuottamia, eivät negatiiviset tunteet valtaa kuitenkaan mielentilaa:

Paljon enemmän voisin itse tehdä! Tiedän tämän, mutta myös sen, että oman jaksamisen ja viihtymisen vuoksi arvostan tiettyjä (länsimaisia) mukavuuksia: sähköä, sisävevettä ja vesiputkistoa. Lapissa käydessäni suvun omistamalla hirsimökillä huomaan oman stressitasoni nousevan ulkokäymälän (vanha huussi, ei biokäymälä, joista on hyviä kokemuksia), kaasukäyttöisen hellan ja ”suihkuttoman” savusaunan vuoksi. Eivät ne nuorempana ja terveenä haitanneet, mutta nyt oman jaksamisen vuoksi en kauaa jaksa elää ”erähenkisesti”. (Eläkeläinen. 1966, Orivesi, nainen)

Ympäristökansalaisuuden toimijuus rakentuu diskurssissa ristiriitaisesti sen länsimaalaisuuteen. Siinä esiintyy selkeää ristiriitaa ihanteellisesta toimijuudesta. Ympäristökansalaiset eivät voi sokeutua maailmantilalle ja omien toimien vaikutuksille, toiminnan tilan laajuudelle. Siksi toimijuudesta aiheutuvat negatiiviset tunteet ja vastuu rakennetaan diskurssissa pieneksi.

Muutoksen tulisi olla sen mukaan suuremmilla toimijoilla. Tätä kuvaa esimerkiksi tämä farmaseutin kirjoituksen osa, jossa kerrotaan kestäättömän kulutuksen olevan rahan puutteen ja tuotteiden rajallisuuden takia mahdotonta:

Kaupat pursuavat Kiinassa valmistettuja tuotteita, joiden ympäristöystävällisyydestä ei ole takeita. Tuntuu, ettei juuri mitään enää tehdä missään muualla. Tai jos tehdään, niin hinnassa on eroa kuin yöllä ja päivällä. Kummanko sitten esimerkiksi lapsiperhe valitsee, lähellä tuotetun yli sadan euron vai tarjouksesta 20 euron toppatakin kasvavalle lapselle? Netin kirpputorien ystävät voivat laskea tuotteen jälleenmyyntiarvon ja valita kalliimman, mutta uskon, että useimmat valitsevat helpomman tien ja edullisemman tuotteen. (farmaseutti, 1976, Karvia, nainen)

Ympäristökansalaisuuden toimintaa kuvataan ”muissa” ruumiissa diskursiivisesti epäonnistuneena, tunteellisena toimintana. Aineistossa asetutaan muiden yläpuolelle, ja ohjeistetaan muita tästä ylhäisestä asemasta. Tekstit ovat kirjoitettu ”toisille”. Niissä ei vain esitellä tehtävänannon mukaan omia toimia, vaan esitetään omat toimet ”oikeina”. ”Toisten” väärät toimet rakennetaan diskurssissa kuitenkin useammin heidän omaksi syykseen, kun omaa toimintaa perustellaan yhteiskunnan rakenteiden vuoksi epäonnistuneeksi. Muiden toiminta yhteiskunnan suurien toimijoiden lisäksi rakennetaan negatiivisten tunteiden aiheuttajiksi. Näiden toimijoiden toiminnasta herättävät ”meissä” surua, turhautumista, vihaa, hämmennystä. Esimerkiksi seuraava aineiston osa kuvaa, miten diskursiivisesti toiset rakennetaan ”vääriksi”, jotka aiheuttavat itkua:

Olen aina hieman harmissani kun vannoutuneetkin ekoihmiset tekevät lapsia, sillä se on lopulta pahin ympäristörikos. Kertakäyttövaippojen luomat jätevuoret ovat esimerkiksi asia, joka saa jo ajatuksena itkemään. Itse olen päättänyt jättää lapset tekemättä ja luoda perintöni jollain toisella tavalla. (työtön, 1989, Jyväskylä, nainen)

Ahmed (2010) kirjoittaa negatiivisten tunteiden siirtämiseen toisiin ruumiisiin sekä yhteiskuntaan itseensä, olevan affektiivista merkkien ”liimaamista” niihin. Negatiiviset piirteet ja tavat elää, jotka eivät täytä onnellisuuden lupauksen ohjaamia normeja merkitään ”vääriksi”. (Emt., s. 51, 56.) ”Toisten” toiminta rakennetaan vääräksi ympäristökansalaisuuden diskurssissa. Ahmedin mukaan ruumiiden merkitseminen vääräksi tapahtuu ”painamalla” normit ruumiisiin, jolloin niiden pinnat muokkaantuvat. Ruumiit saavat näin muotonsa normeista, sosiaalisessa toistossa. Normien työ ruumiita rakentavana tekijänä toimii kuitenkin piilossa väittäen itseään luonnoksi. (Ahmed, 2004/2018, s. 189.) Myös ympäristökansalaisuuden ”toisia” kuvataan nor-

mittavasti. Toiset voisivat sisäistää ihanteen, toimia oikein kohti onnellisuuden lupausta tai lakata olemasta tunteellisia. Toisaalta itseensä ei ristiriitaa ja syyllisyyttä oman toiminnan kestävästä olemuksesta voi sisäistää, sillä ”en ole toiset”. Oman toiminnan epäonnistuminen johtuu mahdottomasta tilanteesta, jossa ”ei voi tehdä kuin väärin”:

Kyllä on pienen ihmisen ponnistus aika turha. Suurten saavutusten suunnan määrää teollisuus ja bruttokansantuote ja viimeisen sanan sanoo politiikka-pelin pyörittäjät. Ja kristillinen kulttuuri, joka on tehnyt synnin ihan joka ikisestä askeleesta. Ärsyttää se tekopyhä syyllistäminen. Kuluttajana olet syntinen syvästi. Ja sitten vasta syntinen olet, ellet kuluta. Ja jos kulutat, muista kumminkin kierittää. Tässä on pieni ihminen hitokseen hukassa, teki niin taikka vaikka kuinka päin, aina kumminkin teki väärin. (Kuvataiteen opettaja, 1957, Tampere, nainen)

Ympäristökansalaisen toimijuus rakentuu diskursiivisesti suhteessa yhteiskunnan odotuksiin. Jännite ihanteen ja epäonnistumisen kanssa luo affektiivisen rationalisoinnin: yhteiskunta nähdään itseä vastuullisempana tulevaisuuden lupauksen toteutumisesta. Tämä on johtanut diskurssissa yhteiskunnan ja toisten toimijoiden neuvomiseen. Kirjoituskilpailussa tehtävänanto ohjasi kertomaan omasta toiminnasta ja perustelemaan näitä toimia. Huomattavassa osassa tekstejä kirjoitetaan kuitenkin ”jo osaavina” ratkaisuehdotuksia tilanteen pelastamiseksi. Toimijuudessa rakennettu aktiivisuus kohdistuu myös siis suurempia toimijoita sekä muita yksilöitä kohtaan. Ympäristökansalaisen toiminnan vähäpätöisyys ratkaistaan asettumalla affektiivisesti mitättömäksi toimijaksi, joka ei voi tehdä oikeita valintoja. Samalla tässä diskurssissa muiden yksilöiden toimijuus rakennetaan tunteelliseksi. Sitran ja Jaakko Hyryn tutkimustulokset (2018) näkyvät myös kirjoituskilpailun teksteissä. Toisten toimijuus rakennetaan väärintekeviksi, joita ”meidän” oikein tekevien tulee arvostella.

4.2. Sisäinen sovittelu epäonnistumisissa

Ympäristökansalaisuuden toimijuutta rakennetaan affektiivisesti suhteessa omiin tunteisiin. Oma toiminta nähdään vaikuttavan maailmantilaan. Oikeita tekoja on kuitenkin mahdoton tehdä aina, mikä aiheuttaa ristiriidan. Epäonnistumisen kokemukset johtavat oman ja muiden toiminnan diskursiiviseen rakentamiseen erilaisina. Analyysini mukaan oma toimijuus rakennetaan tässä diskurssissa rationaalisenä, ja tunteet performoidaan rationaalisen piilotetuiksi. Nimeän tämän sisäiseksi sovitteluudeksi epäonnistumisissa (SSE).

Omaa toimintaa rakennetaan SSE diskurssissa rationaalisenä, ei-tunteita herättävänä, säädelyinä ja perustellaan älykkyydellä. Affektiivisesti tunteiden rationalisointi ei ole kuitenkaan todellista tunteettomuutta vain toisenlaista tunteellista suhtautumista. (Ahmed,

2004/2018, s. 12–13.) Tunteiden rationalisointi näkyy epäonnistumisen sovitteluisissa. Epäonnissakin toimimaan yhteiskunnan asettaman ihanteen mukaan, ympäristökansalaisuuden toiminnasta voidaan sopia sisäisesti itse itsensä kanssa. Näin omaan toimintaan voidaan suhtautua armollisesti. Ympäristökansalaisen toiminnan tilan laajentumisesta aiheutunut vastuu voidaan diskurssissa siirtää yhteiskunnalle ja maailmantilasta voidaan affektiivisesti irrottautua. Toiminnan rationaalisuus rajoittaa muita koskevan kivun sisäistämistä sekä syyllisyyden tunnetta. Varsinkin, jos myötäkivun tunteminen ei ”hyödytä” mitään tai ei tarjoa ratkaisuja (Ahmed, 2004/2018, s. 48). Oman toiminnan epäonnistuminen voidaan perustella tunteettoman tietämättömyyden kautta:

Maailmassa on niin paljon epäkohtia ja vääryyttä, toimintatavoissamme puutteita ja välinpitämättömyyttä, että en niitä kaikkia voi lyhyeen kirjoitelmaan listata. Kaikkia epäkohtia en edes toki tiedä. Osalle pahuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta olen sulkenut silmäni. Katsonut vääryyttä läpi sormien, sillä en tiedä kuinka minun tulisi toimia. (insinööri, 1989, Hämeenlinna, nainen)

Irrottautuminen omasta toiminnasta johtuvista negatiivisista tunteista ”katsomalla sitä sormien läpi” tai rationalisoimalla oman tietämyksen rajat, asetetaan tässä diskurssissa suomalaisen ympäristökansalaisen toimijuus muiden kärsimyksestä irtonaiseksi. Ilmastonmuutos ei tee Suomessa pahoja tekoja, joten myöskään pahoja tunteita ei tarvitse tuntea. Tämä suhtautuminen on kuitenkin vaarallista, sillä kivun tunteminen ja sovittelu tulisi tehdä niin, ettei se passivoisi toista sovittelijaosapuolta. Myötäkivun tunteminen muiden kärsimyksestä voisi osoittaa sopivaa kunnioitusta maailmantilan muuttumisen seurauksista, vaikka ne eivät Suomessa olisikaan negatiivisia. Se myös kannustaisi paremmin aktiiviseen toimintaan. (Ahmed, 2004/2018, s. 48–51.)

SSE diskurssissa oma toiminta rakennetaan omien mieltymysten kautta. Epäonnistuessakin olla kestävän kehityksen toimija, kestävämmän valinnan tuodessa iloa elämään, on tämä rationaalisesti sallittua. Seuraavassa esimerkissä kestävä matkustaminen perustellaan ilolla, onnellisuuteen pyrkimisellä. Hän pääsee kuitenkin mielenrauhaan toiminnastaan vertaamalla matkoja olevan ”kohtuullisesti” ja järkeviin aikoihin. Tämä riippumatta siitä, ettei koululoma-aikaan matkustaminen kuluta lentopäästöjä sen vähempää kuin muinakaan aikoina:

Tykkäämme matkustella eri paikoissa: talvella jossakin lämpimässä ja kesällä sitten lähinnä mökillä. Talvella harrastamme lisäksi laskettelua ja mennään eri laskettelukeskuksiin. Tässä suhteessa meidän perhe ei edistä kestävä kehitystä eikä ilmaston muutosprosessi hidastu. Matkoja on kuitenkin kohtuullisesti ja meidän tulee järjestää ne koulujen loma-aikoihin jottei koulusta tule liikaa poissaoloja. (opiskelija, nainen)

Resursseilla perusteleminen on myös epäonnistumisien kanssa pärjäävän ympäristökansalaisen tapa rakentaa omaa toimintaa. Resursseiksi kutsun esimerkiksi rahalla, ajalla tai toiminnan vaikeudella perustelemista. Resursseista johtuen kestävämpiä valintoja voidaan tehdä, kun ne tehdään rationaalisesti. Ympäristökansalaisen oma toiminta koetaan siis rationaalisena ja epäonnistumiset voidaan rakentaa pieniä negatiivisia tunteita tuottavina: epäonnistuneen toiminnan syy on isompien toimijoiden ja pienen pahan voi itsensä kanssa luvata sopivaksi. Vaikka negatiivisia tunteita omasta väärästä toiminnasta voidaan ilmaista: ”*Tuskanhiki nousee otsaleni kun puhutaan perheeni kestävästäkehityksestä. Olemme varmasti Suomen huonoin perhe kestäväkehityksen ja kierrätyksen kannalta.*” (K62) ja ”*Tiedän, että pitäisi toimia todellakin eri tavalla.*” (K62) Resurssinen toiminnan muuttamisen vaikeus rationalisoi väärän toiminnan hyväksyttäväksi:

Ehkäpä meidän perhe on liian itsekäs ja mukavuuden haluinen tässä kestävä kehityksen haasteessa. Omatunto soimaa lähes päivittäin, mutta elämää ei myöskään ole kovin helppoa muuttaakkaan. Ehkä jonain päivänä saan myös puhtaamman omatunnon kun oikein alan opettelemaan asioita. (K62, nimimerkki ”Kiireinen perhe”)

Diskurssissa negatiivisia tunteita oman toiminnan kestävämyydestä ei voida kokonaan piilottaa. Tuskanhikeä, ahdistusta, harmitusta ja suurta pahaa oloa diskurssissa voidaan tuntea, ja rakentaa osana toimintaa. Sisäinen neuvottelu mahdollistaa kuitenkin epäonnistumisista johtuvien negatiivisten tunteiden hallussa pidon. Negatiiviset tunteet ikään kuin vain välillä ”vilahtavat” affektiivisesti näkyviin kunnes toiminta taas rationalisoidaan olleen hyväksyttävää ja pahoista tunteista voidaan irrottautua (Ahmed, 2004/2018, s. 86–87). Seuraavassa aineistoni osassa Lehmolainen nainen kirjoittaa ostaneensa kestävämpään mekon. Kuinka tästä on koinut hänelle syvää pahaa oloa affektiivisella kuvauksella sydämen itkuna, ja miten hän sisäisesti sovittamalla, armollisesti ratkaisee kuitenkin tilanteen rationaalisuudella:

Vasta kotona uskallan katsoa, missä mekko on ommeltu kasaan. Lapussa lukee Bangladesh ja sydän itkee verta. Päätän sovittaa syntini käyttämällä mekon puhki. (kieltenopettaja, kääntäjä, toimittaja, 1982, Lehmo, nainen)

4.3. Ihanteet omaksunut neuvovuus

Kolmannen ympäristökansalaisuuden toimijuutta affektiivisesti rakentavan diskurssin nimeen ihanteet omaksuneeksi neuvovuudeksi. Koska edellisissä diskursseissa toiminnan epäonnistuminen voidaan rakentaa joko rationaaliseksi tai kokonaan yhteiskunnan syyksi, on syyllisyy-

destä voitu irrottautua. Toimijuus rakennetaan ylhäiseen asemaan suhteessa muihin. Tässä diskurssissa toiminta rakennetaan ”valmiina” onnistuneeksi. Diskurssissa omaan toimintaan liittyviin ristiriitoihin suhtaudutaan suopeasti, ja sitä voidaan rakentaa itsetutkiskelun, oppimisen ja kannustamisen kautta, mitkä ovat yrittelijään minän ihanne arvoja (ks. Miller & Rose, 1990/2008; Rose, 1990; Bröckling, 2011). Diskurssia ohjaa onnellisuuden lupaus: toimimalla oikein, jota diskurssissa rakennetaan toimijoiden tekevän, voidaan päätyä onnelliseen tulevaisuuteen (Ahmed, 2010, s. 14). Asemassa päädytään laajaan omien ”oikeiden” toimien esittelyyn, toisten neuvomiseen sekä muihin vaikuttamiseen. Nimeän tätä ihanteet omaksuneeksi neuvovuudeksi (ION).

Itseoppiminen länsimaalaisesta asemasta korostuu tässä diskurssissa. ION rakentaa toimijuuden aktiiviseksi toimijaksi, joka voi vaikuttaa muihin opittuaan itse oikeat toimet. Diskurssissa ihanteiden omaksuminen neuvojaksi tuleminen rakennetaan matkana. Tähän matkaan liitetään yrittelijään minän elämänmittainen oppiminen (ks. Miller & Rose, 1990/2008; Rose, 1990; Bröckling, 2011). Negatiiviset tunteet omasta toiminnasta, suurempien toimijoiden epäonnistumisesta tai maailmantilasta, voidaan diskurssissa rakentaa osaksi matkan vaiheita. Muutokselle omassa elämässä ja onnellisessa tulevaisuudessa on aikaa ja tilaa. Toimijuus rakennetaan jatkuvana mahdollisuuksina:

Maailma ei ole vielä valmis, on siis jatkettava harjoitusta ja ympäristökasvatusta, myös aikuisten, entistä sinnikkäämmin. Ei ole mikään vaihtoehto lamaantua, on vain jatkettava. Samaan aikaan on kovetettava tunteensa pitääkseen linjansa, mutta herkistettävä itsensä näkemään merkitys sillä, mitä pyrkii säästämään. (Kuvataiteilija, lavastaja ja taidekasvattaja, 1978, Helsinki, nainen)

Affektiivisesti ION toimijuutta rakennetaan ”oikeiden” ruumiiden kokoontumisella oikean äärelle (Ahmed, 2010, s. 63–64). Aktiivisuus kertoo rakennetun toimijuuden yrittelijäisyydestä. Neoliberaalin yhteiskunnan ympäristökansalainen on omaksunut aktiivisuuden ihanteen, ja kehittää itseään jatkuvasti. (ks. Miller & Rose, 1990/2008; Rose, 1990; Bröckling, 2011.) Hän myös odottaa tätä aktiivisuutta muilta toimijoilta. Näin ympäristökansalainen toiminnan piirillään on osa uuden hallinnan teknologiaa (Huttunen, ym., 2019, s. 7). Neuvomalla toisia yritteliääksi diskurssissa uusinnetaan performanssilla tämän ihanteen, onnellisuuden normin. (Ahmed, 2010, s. 11.) Riippumatta toimien kestävydestä, affektiivisesti asemoitumalla osaavaksi pelastajaksi, jatkuvasti oppimalla lisää ja vaikuttamalla toisiin, voi seuraavan aineiston osan mukaan tehdä hyvää tulevaisuutta. ”Meidän” jatkuva oppiminen ja ”mielen avartaminen” rakennetaan hyväksyttäväksi riippumatta sen todellisesta kestävydestä. ”Meidän”, suomalaisten

ruumiit voivat avautua ylpeydessä ja toivossa onnellisuutta kohti. Nämä ”oikeat” ruumiit osoittavat oikean suunnan oppiessaan uutta (Ahmed, 2010, s.63–64). Tämä riippumatta siitä, onko aineistossa mainittu matkustaminen todellisuudessa kestävä:

Uskon, että ihminen, joka on nähnyt edes vähän maailmaa ja tutustunut eri kulttuureihin sekä erilaisiin ihmisiin, on avarakatseisempi ja näin ollen kiinnittää enemmän huomiota ilmastonmuutokseen sekä ekologisempaan elämään. Jos ei ole koskaan nähnyt jättevuo-ria vieraan kaupungin kadulla tai todistanut iljettävää muovirokamassaa meressä, voi joskus Suomesta käsin olla vaikeaa käsittää ongelmien suuruutta. (1990, nainen)

ION rakentuu siis toimijoille, jotka ovat jo saavuttaneet oikean toiminnan. Diskurssissa risti-riittää oman toiminnan seurauksista voidaan rakentaa osana matkaa, armollisesti. Diskurssissa toimijuutta rakennetaan, jotta muutkin ”aktivoituisivat” ilon äärelle. Neuvominen, omien oikeiden toimien esittely korostuu diskurssissa. Vaikka kirjoituskilpailun tehtävänantoon kuului omien kestävä kehityksen toimien esittely, on niitä diskurssissa esitelty affektiivisesta muita ylemmäs asemoituvasta asemasta. Niissä puhutellaan ”jokaista”, ”sinua itseä”, ”kaikkia”, ”meitä”, jotta nämä toimisivat esitettyjen toimien mukaisesti. Omat tavat eivät ole vain omia toimia, vaan ohjenuoria muille. Turkulainen nainen esimerkiksi puhuttelee tekstissään ”meidän” yksikköä tai ”meitä” yrittelijään minän tavoin pohtimaan omia valintojaan ja perustelee tämän toiminnan muuttamisen omalla kokemuksellaan. Hän on itse jo oppinut toimimaan ”automaattisesti oikein”:

Mieti, mitkä asiat ohjaavat sinun valintojasi, millä tavalla voisit ottaa ympäristön huomioon valinnoissasi? Nykypäivänä kukaan ei voi enää väittää, etteikö vaihtoehdot olisi. Kyse on siitä, että opettelet uuden tavan toimia. Meidän tavat ovat vain tapoja, ei niitä ole kiveen hakattu. -- Olen huomannut, että vastuulliset päätökset automatisoituvat kyllä ennemmin tai myöhemmin. (1996, Turku, nainen)

ION diskurssissa rakennetaan aktiivista toimeliaisuutta mieltymyksen kautta. Onnellisuuden lupaus piilottaa Ahmedin (2010) sanojen mukaan sen lähtökohdat, eikä diskurssissa pohdita, onko mitään ”oikeaa” toimea näiden ”kaikkien”, joita teksteissä puhutellaan, mahdollista tehdä. Tai kokeeko tämä ”toinen” juuri yhteiskunnan asettamat onnelliset toimet ollenkaan ”onnellisiksi” tai ”hyviksi” toimiksi. (Emt., s. 56). Näin Huttusen ym. sanoin, ympäristökansalaisuuden (affektiiviset) ominaisuudet piiloutuvat (2019, s. 5). ”Me” tai ”sinä” rakennetaan diskurssissa tietynlaisena potentiaalisena, oikeana toimijana, jota neuvomalla onnellisuuden lupaus voi täytyä. Esimerkkinä omien mieltymysten kautta neuvovasta toimijuudesta kuvaa tämä toimittajan tekstin osa:

Lopulta kaikki pienet teot ovat sinusta itsestäsi kiinni. Ota vaikka välietappi ja toteuta askeleittain niitä, jotka sopivat juuri sinulle ja lisää kestäviä kulutusvalintoja oman elämäntilanteesi mukaan. (toimittaja, 1974, Hyllykallio, mies)

Ilo ohjaa myös ”oikeita” tekoja, joita diskurssissa perustellaan rationaalisesti. Rationaalisuuteen liittyy omien mieltymysten mukaan tekeminen. Puheteoissa rakennetaan myös maailmaa ”kodiksi”, josta tulee rationaalisesti pitää huolta. Iloa kohti pyrkivä toiminta yhdistyy diskurssissa rationaalisuuteen. Onnellisuuden lupaus on piilottanut normittavan työn alle (Ahmed, 2004/2018, s. 189.) ION ”luonnostaan” pyrkii itseään miellyttäviin tekoihin ja rakentaa toimien olevan itselle rationaalisen hyödyllisiä:

Kestävä kehitys on oikeastaan hyvin yksinkertaista. Ajattelee luonnon ja yhteiskunnan parasta – ja toimii sen mukaan. Yhtäkkiä huomaa, että se onkin ihan kivaa. Ja ettei se vaadi itseltä kovinkaan paljoa. (opiskelija, 2001, Vesilahti, nainen)

Lopulta oppiminen ja matka onnellisuuteen kuitenkin jatkuvat, epäonnistumisiin voidaan suhtautua armollisesti ja vaikeatkin valinnat voidaan kokea ”luonnollisena” osana prosessia. Tätä ihanteet omaksunutta neuvovuutta voidaan tulevaisuudessa kehittää ”eteenpäin” kunhan jatkaa oikeiden pienten tekojen tekemistä. Tätä neuvovuutta kuvaa Oululaisnaisen teksti, jossa sukupolven vaihdos tuo uusia mahdollisuuksia toimijuuteen:

Paljon enemmän voisin tehdä. Tähän mennessä mikään ei ole ollut ylitsepääsemätöntä, jos nyt jostain on pitänyt luopuakin, jostain hyvällä ja helpottuneella mielellä, jostain vähän nieleskellen. Kun ajattelen lapsiani jotka huomenna yhä selviävät tällä pallolla, olen onnellinen, että olen tehnyt nämä pienet teot. Ehkä he osaavat jatkaa niistä. (lähetystyöntekijä, 1973, Oulu, nainen)

4.4. Miehinen sosiaalidarvinismi

Ympäristökansalaisuuden toimijuuden affektiiviseen rakentamiseen liittyy myös sukupuoli. Yhteiskunnallisissa ihanteissa tunteellisuuden on nähty olevan feminiinistä heikkoutta, joka on vaikuttanut tunteiden älykkyydellä kovaksi esittämiseen (Ahmed, 2004/2018, s. 12). Kirjoituskilpailun teksteissä tunteellisimpia ovat kuitenkin joidenkin miesten kirjoittamat tekstit. Näissä teksteissä suhtaudutaan maailmantilaan erittäin hälyttävänä ja tuodaan esiin radikaaleja ratkaisuvaihtoehtoja. Tätä diskurssia nimitän miehiseksi sosiaalidarvinismiksi (MSD).

Diskurssissa toimijuus rakennetaan kaikkein voimakkaimmin neuvovaksi. Oma toimijuus diskurssissa asetetaan muita vielä korkeammalle, toisia toimijoita ja yhteiskuntaa

voimakkaasti alaspäin katsoen. Ratkaisuehdotukset ovat radikaaleja ja niissä tarjotaan esimerkiksi ihmispopulaation puolitettavan ”jääkarhupelissä”, jossa ”ihmiset pitävät arpajaiset ja syöttävät puolet teistä jääkarhuille” (1980, mies). Tässä diskurssissa toimijuus rakennetaan itsenäisyyden kautta. Yksin voi diskurssissa väittää olevan hallussa oikea ratkaisu laajalle ongelmalle. Ohjeita muilta ei kannata diskurssissa ottaa toimijuudelleen, paradoksaalisesti kirjoittaja taas tarjoaa tähän oikeat keinot. Tämä itsenäisyys kertoo myös Ahmedin teorioimastavasta kokea rationaalisuus ei-tunteellisena aktiivisuutena ja tunteellisuus feminiinisenä passiivisuutena (2004/2018, s. 11).

Diskurssi rakentaa voimakasta eroa ”meidän” ja ”teidän” välille ehdottamalla maailmantilan ratkaisuksi ihmisten määrän vähentämistä. Neuvot esitetään niin, että väärin tehdessä ympäristökansalainen on myös ”toinen” ja ”väärä”. Esimerkiksi vahva huolestuminen nykyisestä taloudellisesta tilasta ja ”väärien” neuvominen näkyy tässä tekstissä:

Nykyinen rahajärjestelmä on korruptoitunut, koska maailmassa oleva raha on velkaa ja sen takana ei ole reaalityyppistä kuten kultakantaa. Kun uskot rahaan, uskot velkaan ja tätä kautta olet sidottu värähtelemään alemmalla värähtelytasolla. Jos ajattelet asioita laajemmin ja erilailla kuin niin, että persoonasi ja onnellisuutesi määritellään rahalla, niin: saavutat elämässä enemmän ja elämäntilasi on parempaa kuin niin, että uskoisit rahan olevan totta. Tai mikä pahempaa toivoisit, että sinut määriteltäisiin sillä kuinka paljon tienaat. (Kirjailija, 1974, Kotka, mies)

Tunteellisuus piilotetaan kuitenkin affektiivisesti, milloin toivottomuuteen, milloin välinpitämättömyyteen ja milloin huumoriin. Diskurssissa esitetään toimijuuden olevan tunteetonta. Ilmaisut, kuten jo oman syntymisen olleen ylitsepääsemätön kestävä teko kuvaavat kuitenkin voimakasta tunteellisuutta epäonnistumisista ja maailmantilasta. Kovuus ja totaalinen luovuttaminen ovat voimakkaita tapoja suhtautua toimijuuteen. Esimerkiksi yksi mies kirjoittaa seuraavasti:

Isovanhempani, [suvun] Patriarkka ja Esimummu, solmivat avioliiton runsaat 70 vuotta sitten ja nyt heidän geenejään on yli sadalla ihmisellä, jotka tuottavat hiilidioksidia. Nykykäsityksen mukaan minä lienen heihin nähden pieni rikollinen, sillä en ole tuottanut uusia hapenpilaajia. Omatunto kalvaa silti. Pitäisi kai hankkiutua johonkin vaaralliseen ammattiin, esimerkiksi palomieheksi. Voisin kuolla johonkin palavaan taloon taistelllessani sankarillisesti hiilidioksidia vastaan. (merkonomi, 1972, Kiukainen, mies)

Tunteellisuuden piilotus huumoriin tai välinpitämättömyyteen kertoo tunteiden feminiinisuuden tunnistamisesta. Tunteiden ilmaisemista ohjaa sukupuoliodotukset (ks. Du Bray ym.,

2019). Miehet kokevat rationaalisuuden ja kyynisen performanssin olevan heille sopiva keino ilmaista ajatuksiaan kestävästä kehityksestä. Diskurssi ei perustu jokaisen miehen kirjoituksiin, mutta luovuttanut epätoivo ja ihmispopulaation voimakas nopea kutistaminen otettiin esiin vain miesten kirjoituksissa. Huumorilla ja radikaalilla toimijuuden rakentamisella voidaan affektiivisesti irrottautua vaikeasta tilanteesta. Toisaalta vaikeaa on maailmantila ja toisaalta uudenlainen kansalaisuus, jossa vastuu sen edistämiseksi on kasvanut. Enää miehinen sosiaalidarwinismikaan piiloutua vaikealta tilanteelta. Tämän tuntee myös jyväskyläläinen mies, joka kuvaa ahdistavaa tietoisuutta tilanteesta ”heräämisenä”:

Mutta miksi oikeastaan haluan herätä? Entä kuinka hereillä minun tulisi olla? Entä jos tämä on vain leikkiä, entä jos minä vain leikin? Todellisuudessa minulla ei ole mitään hajua mihin pitäisi mennä, istun yhä sängyn reunalla. En uskalla jättää sitä ja muita. Entä jos en ymmärrä mitään? Entä jos vain kuvittelen, että muidenkin pitäisi olla hereillä, entä jos en itsekkään haluaisi edes herätä? Vihaan kysymyksiä. Vihaan etten tiedä. Vihaan, ettei kukaan tiedä. Kukaan ei ole kyennyt jäämään tänne meidän keskuuteemme herättyään. Herättyään he ovat heti häipyneet. Kuin luovuttaneet meidän muiden suhteen. Usein tuntuu siltä, ettei millään ole mitään väliä. Haluaisin vain nukahtaa makeaan uneen ja unohtaa herätyskellon. Laittaa korvatulpat korviin ja unohtaa maailman äänet. Mutta heräsin jo, enkä osaa enää nukahtaa. (1996, Jyväskylä, mies)

5. Loppupäätelmät ja pohdinta

Suomalaiset rakentavat ympäristökansalaisuuden toimijuuttaan onnellisuuden lupauksen pohjalta. Toimintaa perustellaan onnelliseksi tulemisella, onnellisella tulevaisuudella. Onnellisuuden pyrkiminen, toivon ja ylpeyden affektit asettavat affektiivisesti ympäristökansalaiset hierarkiaan, jossa suomalaiset voivat toimia neuvojina. Kiinnostunut ja ihanteellinen toimijuus ei kuitenkaan ole fyysisesti ja sosiaalisten rakenteiden vuoksi mahdollista kaikille suomalaisille, joita teksteissä puhutellaan. Toisten neuvominen luo ”toiseuden” ja oikeanalaisen rationaalisen toimijan affektiivisen rajan. Vaikka diskurssit saattavat näyttäytyä tunteettomina, positiivisuuden kautta kannustavina teksteinä, eivät ne kovuuden vuoksi ole kuitenkaan sen tunteettomampia. Negatiiviset tunteet rakennetaan niissä rationaalisuuden taakse yhteiskunnan tai muiden toimijoiden syyksi. ”Toiset” voidaan rakentaa myös itseä tunteellisimmaksi. Omasta toiminnasta aiheutuvat negatiiviset tunteet taas piilotetaan rationaalisuuden alle. Tärkeää ympäristökansalaisuuden rakentamisessa itseoppiminen, yrittelijään minän kehittäminen ja matkaisuus. Kaikkein tunteellisimmat tekstit ympäristökansalaisuuden toimijuudesta ovat diskursiivisesti miesten kertomuksia. Niissä tunteellisuus piilotetaan voimakkaan välinpitämättömyyden, huumorin tai riittämättömyyden alle. Radikaalien ohjeiden antaminen kertoo kuitenkin maailman tilaa ja omaa toimijuutta uhkaavasta tunteellisesta huolesta.

Tuloksista voidaan päätellä, että tutkimusta monipuolisista tunteista olisi tarpeellista tehdä kestävä kehityksen edistämiseksi. Positiivisten affektien ilmaisen yleisyys on suomalaiselle tutkimukselle uusi näkökulma. Myös sukupuolisuus ja radikaalin toimijuuden merkitysten liittyminen siihen, voisi ohjata uutta tutkimusta. Suomalaiset rakentavat omaa ympäristökansalaisuuden toimijuuttaan omalla affektiivisellä tavallaan, omasta asemastaan, jonka voidaan väittää olevan uniikki verrattuna muihin maihin. Tähän liittyvät kulttuurilliset tavat ilmaista tunteita, maantieteellinen sijainti ja yhteiskunnallinen sekä poliittinen tila. Ymmärtämällä ympäristökansalaisuuden toimijuutta, voidaan kestävä kehitys tukea. Ja jotta kestävä kehityksen toimintaa voidaan ymmärtää, tulisi myös siihen liittyviä affekteja tutkia lisää. Näin monipuolisia kokemuksia muuttuvasta maailmasta voitaisiin myös tukea.

Haasteena tässä kandidaatintutkielmassa on tunteiden tunnistamisen haasteet. Vaikka tutkielma noudattaa diskurssianalyysin ja teoriaohjaavan tutkimuksen sääntöjä, on tunteiden tunnistaminen tekstistä loppujen lopuksi omaa tulkintaani. Tämä tulkinta perustuu oman historiani ja asemani näkökulmiin, ja on mahdollista, että ei-suoraan kirjoitetut tunnekokemukset jäävät minulta huomaamatta. Suorien tunnesanojen kuten ”tuntua”, ”ilo” tai ”riittämätön” sanat ovat helpompi tulkita tunneilmaisuiksi. Pyrkimykseni tässä tutkielmassa on kuitenkin

olla pitää affektiiviset teorian ja diskurssianalyysin muodot kiinteästi mukana aineiston tulkinnaassa, jotta henkilökohtaiset rajoittuvuudet eivät estäisi tulkintaa. Toinen tutkielman rajoittuvuus on diskurssianalyysin jousto. Se toisaalta mahdollistaa tutkielmaan aineiston monimuotoisen tutkimisen, mutta on analyysimetodina sen verran laaja, etten voi tunnistaa kaikkia mahdollisia diskursseja aineistostani. Olen valinnut työhön oman määritelmäni diskurssille ja tarkastellut aineistoa tämän pohjalta. Toisenlainen teoria tai diskurssianalyysi mahdollistaisi erilaisia tutkimustuloksia. Tässä tutkielmassa vastaan vain valitsemini kysymyksiin.

Diskurssit ovat päällekkäisiä ja yksittäiset lausumat kuvastavat usein montaa tapaa tuottaa ympäristökansalaisuuden affektiivista toimijuutta. Tuloksista voidaan päätellä, että ympäristökansalaisuuden toimijuus koetaan ristiriitaisena. Sille asetetaan YTV diskurssissa ihanne, johon peilataan omaa ja toisten toimintaa, ja epäonnistumisen että onnistumisen tunteuksia koetaan. Kuvatessani ”pientä” tai ”vähäistä” ahdistusta diskurssissa, kyse ei ole suomalaisten olevan välinpitämättömiä kestävästä kehitystä kohtaan. Kirjotuksissa välittyy aito huoli maailmantilasta. Negatiiviset tunteet esitetään kertomuksissa usein kuitenkin toissijaisina. Vastuu siirtyy niissä muille toimijoille tai huonosta olostaan mainitaan muuten vain ohimennen omien oikeiden tekojen lomassa.

Päällimmäisenä ION teksteissä välittyykin omien oikeiden tekojen esittely ohjeuorana muille sekä ”pienen” ahdistuksen siirtäminen tulevaisuuteen. Epäonnistumiset voidaan yritteliäänä kokea matkan etapeiksi ja suomalaiset kokevat nykyhetken toimet lopulta riittäviksi, vaikka huoltakin niissä esitetään. Toimien etäisyys helpottaa kuitenkin niiden ”iholle” tulemista. Toivo välittyy teksteissä ja affektiivisesti toivo laittaa nämä ruumiit liikkeelle tekemään nykyhetkessä, minkä voivat. Ympäristökansalaiset ovat oppineet ”elämään ilmastonmuutoksen kanssa” (Verlie, 2019). Negatiiviset tunteet eivät lamauta vaan mahdollistavat liikkeen kohti onnellista tulevaisuutta. Tämä vastaa myös Sitran (2019) tutkimustuloksia, joissa kiinnostus on yleisin suomalaisten kokema tunne ilmastonmuutoksesta.

Poikkeuksena aktiivisuuteen ovat MSD diskurssin kirjoitukset. Näissä epätoivo ja todellinen hämmennys ovat vallanneet ruumiin aktiiviselta toiminnalta. Pohdin, johtuuko tämä asenne tunteiden feminiinisyydestä sekä tottumattomuudesta omaksua omia tunteita sekä tapoja toimia. Miehisesti vaikea maailmantilanne saattaa olla vaikuttanut hallinnan tunteeseen. Perinteisesti ajatellen tunteiden ilmaisu on ajateltu olevan miehille naisia hankalampaa, mikä saattaa selittää toisenlaiset ratkaisut niiden ilmaisemiseksi. Tunteiden piilottaminen huumorin alle saattaa toimia vaarallisesti lamauttavana tekijänä toimijoille.

Olisi tärkeää huomioida, miten sukupuolten erilainen tunteellinen tapa suhtautua muuttuvaan maailmantilaan ja toimijuuteen voitaisiin huomioida politiikoissa. Toisaalta tunteita voitaisiin mahdollisesti esittää aktiivisemmin syynä toimia kestävyys- ja kestävyyden eteen. Analyysini mukaan tunteista on tehty kestävä kehityksen teemoissa toimijoille erillisiä, ja toimijat saattaisivat kaivata tilastollisten, rationaalisten neuvojen lisäksi ohjeita, joissa on tilaa tuntee muuttuva ympäristö. Negatiiviset tunteet eivät ole ainoastaan lamauttavia vaan kertovat kansalaisten ”yhteiselmästä” ympäröivän maailman kanssa. Maailmantila on nyt hankala ja negatiivisten tunteiden tunteminen sen kanssa on mielestäni ainoastaan sallittua. Negatiiviset tunteet voivat myöskin mobilisoida kohti onnellisuutta, kunhan ne eivät ajaudu pelkäksi kivun ”omimiseksi” vaan todelliseksi toimiksi. Onnellisuuteen pyrkiminen ja onnellisuuden lupaus eivät ole myöskään millään tapaa ”huonoja” asioita. On tärkeää kriittisesti kuitenkin tarkastella, mitkä ovat toimijuutta kuvaavat ihanteet, joihin lupaus ohjaa. Lupausta ei tulisi ”sokeasti” seurata. Tulosten perusteella suomalaisten kiinnostus ilmastonmuutosta kohtaan voitaisiin myös politiikoissa sekä tutkimuksessa huomioida mahdollisuutena. Muutosta on mahdollista rakentaa kiinnostuneiden toimijoiden kanssa. Tunteista ei tulisi irrottautua vaan nähdä mahdollisuutena muutokselle.

Lähdeluettelo

Aineisto

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Talonpoikaiskulttuurisäätiö: Kirjoituksia kestävästä kehityksestä 2018 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2020-06-23). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3392>

Tutkimuskirjallisuus

Ahmed, S. (2010). *The promise of happiness*. Duke University Press.

Ahmed, S. (2018). *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. (suom. E., Halttunen-Riikonen) Niin & näin. (Alkuperäisteos julkaistu 2004)

Bröckling, U. (2005) Gendering The Enterprising Self, Distinktion: *Scandinavian Journal of Social Theory*, 6(2), 7-25. <https://doi.org/10.1080/1600910X.2005.9672910>

du Bray, M., Wutich, A., Larson, K. L., White, D. D. & Brewis, A. (2019). Anger and Sadness: Gendered Emotional Responses to Climate Threats in Four Island Nations. *Cross-cultural research*, 53(1), 58-86. <https://doi.org/10.1177/1069397118759252>

Gabay, C. & Ilcan, S. (2017). The Affective Politics of the Sustainable Development Goals: Partnership, Capacity-Building, and Big Data. *Globalizations*, 14(3), 468-485. <https://doi.org/10.1080/14747731.2017.1286167>

Hall, S. (1992) *The West and the Rest: Discourse and Power*. Haettu osoitteesta <https://analepsis.files.wordpress.com/2013/08/hall-west-the-rest.pdf>

Huttunen, S., Aro, R., Salo, M., & Turunen, A. (2019). *Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisin ratkaisuun?*. Alue- ja ympäristötutkimuksen seura ry. Versus. <https://www.versuslehti.fi/kriittinentila/ymparistokansalaisuudesta-aineksia-ilmastokriisin-ratkaisuun/>

Ilmasto-opas. (2017). *Ennustettu ilmastonmuutos Suomessa*. <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/suomen-muuttuva-ilmasto/-/artikkeli/74b167fc-384b-44ae-84aa-c585ec218b41/ennustettu-ilmastonmuutos-suomessa.html>

Jensen, T. (2019) *Ecologies of Guilt in Environmental Rhetorics*. Palgrave Macmillan: Cham, Switzerland.

- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- McKenzie, M. (2017). Affect theory and policy mobility: Challenges and possibilities for critical policy research. *Critical studies in education*, 58(2), 187-204.
<https://doi.org/10.1080/17508487.2017.1308875>
- Miller, P. & Rose, N. (2008). Taloudellisen elämän hallinta. Teoksessa *Miten meitä hallitaan*. (suom. R., Suikkanen). Vastapaino. (Alkuperäisteos julkaistu 1990)
- Perry, M. (2021). Pluriversal Literacies: Affect and Relationality in Vulnerable Times. *Reading research quarterly*, 56(2), 293-309. <https://doi.org/10.1002/rrq.312>
- Pettersson McIntyre, M. (2021). Shame, Blame, and Passion: Affects of (Un)sustainable Wardrobes. *Fashion theory*, 25(6), 735-755.
<https://doi.org/10.1080/1362704X.2019.1676506>
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino
- Pihkala, P. (2020). Eco-Anxiety and Environmental Education. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 12(10149), 10149. <https://doi.org/10.3390/su122310149>
- Rose, N. (1990) Governing the Enterprising Self The Values of the Enterprise Culture – The Moral Debate Toimittanut Heelas, Paul & Morris, Paul (1989)
- Ryynänen, K. (2018). Ilmastonmuutos näkyy jo Suomessa, *WWF-lehti*, 1/2018.
<https://wwf.fi/wwf-lehti/wwf-lehti-1-2018/ilmastonmuutos-nakyy-jo-suomessa/>
- Sitra & Hyry, J. (2019). *Kansalaiskysely Ilmastonmuutoksesta ja Tunteista* [Sähköinen tutkimusaineisto]. Haettu osoitteesta: <https://media.sitra.fi/2019/08/21153439/ilmastotunteet-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- United Nations. (2020). *Sustainable Development Agenda 2030*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

Verlie, B. (2019). Bearing worlds: Learning to live-with climate change. *Environmental education research*, 25(5), 751-766. <https://doi.org/10.1080/13504622.2019.1637823>

Wetherell, M. (2012). *Affect and emotion: A new social science understanding*. SAGE.chapter 1